

Mindent – csak pontosan

VISSZHANG - LXII. évfolyam, 31. szám, 2018. augusztus 3.

Nagy egyetértéssel olvastam Soproni András írását (*Klasszikusokat – csak pontosan, ÉS, 2018/30., július 27.*). Egy-egy híres dokumentum vagy szépirodalmi mű pontatlan fordítása olykor évtizedekre is tévútra vezetheti azokat, akik felidéznek. Az én szememben az egyik legnagyobb „ferdítő” fordítás (amelyet sajnos évtizedeken át magam is elfogadtam) az 1789-ben kiadott francia jognyilatkozat címe. *Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata* lenne? Mivel a francia címben a *citoyen* szó szerepel, az „*Emberi és Állampolgári Jogok Nyilatkozata*” fordítás adhatja vissza pontosan a cím jelentését. A *citoyen* ugyanis nem azonos a *bourgeois*-val, ahogy az állampolgár sem a polgárral. A marxista történetírás számára kapóra jött ez a „ferdítés”, mert arra utalt, hogy a nagy francia forradalomban a polgárság uralma váltotta fel az arisztokrácia uralmát. A nyilatkozat megfogalmazói azonban valamennyi francia állampolgár jogait kívánták közzétenni, nem csak a polgárokét. Ugyanígy csúsztatás Lajos Fülöp király közkeletű elnevezésének magyar fordítása is. Őt ugyanis nem „polgárkirálynak” (*le roi bourgeois*), hanem „állampolgár királynak” (*le roi citoyen*) nevezték. A marxista történészek szerint e név arra utalt, hogy a tényleges hatalom a „fináncarisztokrácia” kezén volt. Valójában a király azért kapta ezt a nevet, mert hangsúlyozni kívánta, hogy ő nem „az Úr felkentje”, mint elődjei, hanem ugyanolyan polgártárs, mint a többi francia, csak éppen megbízták az államfői hatalommal.

Nem árt tehát időről időre ellenőrizni vagy lefordítani a klasszikus irodalmi művek és dokumentumok szövegét, mint ahogy nem ártana közzétenni egy gyűjteményt a jelentősebb és gyakoribb „ferdítésekről” is.

(A Hahner Péter által említett Soproni András-reflexióban a szerző teljes neve: Bán Zoltán András. A cikk címe pedig idézőjellel írandó, mert idézet: „Tisztaság és értelem” – a szerk.)